

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 35 Dubbele Kapelanie (2022)

ALFONS BRUEKERS

Auteur: Alfons Bruekers

Uitgever: STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Datum: Januari 2023

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is slechts met uitdrukkelijke bronvermelding toegestaan.

Illustratie voorblad:

Detail uit oude Ansichtkaart, ca. 1925. Zicht op de Kerkstraat in Nederweert, in noordelijke richting. Op de voorgrond links de zogenaamde 'Dubbele Kapelanie' uit 1788. Collectie Stichting Geschiedschrijving Nederweert.
Inzet: foto van de in december 2022 door graafwerk vernielde funderingsresten van het voormalige gebouw.

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek te Nederweert (STRABO), opgericht in 1985. Dit is een in Ospel gevestigd non-profit expertisecentrum op het gebied van roerend erfgoed.

Doelstelling

STRABO stelt zich ten doel om archeologisch en bouwhistorisch onderzoeks- en vondstenmateriaal en daaraan verbonden waarnemingen te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek, advisering, beleidsontwikkeling en publieksbereik.

Ervaring

STRABO beschikt over jarenlange ervaring in het verrichten van archeologisch onderzoek, projectleiding, bureau-onderzoek, determinatie, rapportage en documentatie, publieksbereik en advisering, mede onder auspiciën van de ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (latere RCE, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Doelgroepen

STRABO levert daarnaast gratis gevraagde en ongevraagde advisering aan gemeente-besturen, interne en externe gemeentelijke beleidsadviseurs, erfgoedorganisaties, particulieren, lokale gemeentelijke erfgoedcommissies, projectontwikkelaars, archeologische adviesbureau's, t.b.v. archeologische omgevings-vergunningen.

Doelregio

STRABO verrichtte in het verleden onderzoek en advisering in de Limburgse gemeenten Nederweert, Weert, Leudal (Grathem), Peel en Maas (Meijel) en de Noord-Brabantse gemeenten Cranendonck (Budel) en Asten, met Nederweert als hoofdaandachtsgebied.

Erkenning

STRABO is door het gemeentebestuur van Nederweert in 2018 en 2021 formeel erkend als historische en archeologische stakeholder in het onder het bevoegd gezag vallende archeologisch beleidskader en bij de uitvoering van omgevingsvergunningen en programma's van eisen van archeologisch onderzoek in de gemeente Nederweert.

Duurzaam en toegankelijk

De archeologische en bouwhistorische onderzoeks- en adviesrapporten van het roerend erfgoed-expertisecentrum STRABO zijn alle duurzaam digitaal opgeslagen en te vinden of te downloaden via:

DANS, het nationale expertisecentrum en repository voor (archeologische) onderzoekdata, van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen,

<https://dans.knaw.nl/nl/data-stations/archaeology/>

ACADEMIA, de publicatiewebsite van de Stichting Geschiedschrijving Nederweert en de Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek, op:

<https://independent.academia.edu/AlfonsBruekers>

Koninklijke Bibliotheek, depot van analoge en digitale publicaties, via

<https://webggc.oclc.org/cbs/DB=2.37/>

Erfgoedhuis Weert, digitale studiezaal van het Erfgoedcluster Weert, gemeente Weert, via

<https://erfgoedhuisweert.nl>

Publicatielijst

Recent verschenen de volgende STRABO-rapportages, gerangschikt naar publicatiedatum (tijdschriftartikelen zijn niet meegenomen):

2023

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 35 Dubbele Kapelanie (2022)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Burg. Hobusstraat (2022)

2021

Rapportage archeologische waardenstelling Nederweert-Hulsen Aspergestelling (2021)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Kerkstraat 58 Begraafplaats (2021)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Weert-Kasteel Nijenborgh (2021)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Eind, Eind 41-49 (2021)

2020

Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Andersdenkendenkerkhof (2020)
Rapportage archeologisch onderzoek Asten-Nederweert crashes Halifax NA197 en NA260 IN 1945

2019

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Colusdijk crash Halifax JB845 3 april 1943 (1985)
Rapportage naamgeving objecten Limburgs Openluchtmuseum Eijnderhoof (2019)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Nederweert-Lambertushof Oude School (2001)

2018

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 standbeeld Mooren (1965)
Rapportage archeologisch onderzoek muntvondsten Nederweert-Kerkstraat 56 (1982)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 20 (1973)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 65 Oude Raadhuis (1921)
Rapportage archeologisch onderzoek muntschatvondsten Nederweert-Kreijelerschans (1934)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Schoolstraat Hooghuijs (2018)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Kerkstraat 58 Oude Kerkhof (2018)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 56 (2005)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Hageldor (1981)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Schoordijk Galgenberg (2018)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 87 Straterhuijs (1916)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Gebleektendijk Celtic Field (1939-1996)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 53 Gorispomp en Weerterbeek (2014)
Rapportage archeologisch onderzoek Grathem-Beekstraat 2 (2007)
Rapportage archeologisch pendelonderzoek Weert-Nederweert (1987)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 45 (1985)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Weert-Plucksackhof (2018)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Weert-Plucksackhof (1980)

Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Brandweerkazerne (2017)

Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Burg. Hobusstraat (2018)

2017

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert Midden-paleolithicum (1978-1985) versie 2

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Reuzenboom (1950)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 47 (1985)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Agneshof 2009

Rapportage archeologisch onderzoek Weert-Marconilaan (1994)

Rapportage archeologisch onderzoek Meijel-Leemkuilen (1989)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Hoesta (1983-1984)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Buussekoel (1984-1985)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 Kerktoren (1984)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 Sjeeshuis (1984)

Rapportage archeologisch onderzoek Weert-Oelemarkt 11 (1979)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Ospel OLV-straat 57 (1983)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kreijel 7 (2011-2012)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Lindanusstraat 14-28 (2009)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 50 (2014)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 52 (1957-1989)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 61 (1977)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-kleipijpen (1982)

Rapportage archeologisch onderzoek muntvondsten Nederweert-Bredeweg 32 (1970-1984)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 St. Lambertuskerk (1934-1985)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 62 (1961)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Voedingskanaal (1988)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kanalenkruising (1987)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Parochiecentrum (2003)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Bräöbe (1985)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Bredeweg-kruis (1985)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Molenweg (1979-1987)

Rapportage archeologisch onderzoek Budel-klooster (1989)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Tichelveld (1985-2014)

2016

Rapportage archeologisch onderzoek kleipijpen Romeinse vicus van Grobbendonk (B) (1983)

Rapportage aanpassing beleidscontourenkaart Nederweert-Wessemerdijk

Rapportage aanpassing beleidscontourenkaart schansen Uliker, Kreijel, Roeven en Leveroy

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Ottohoeve (1910-2001)

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Weerheg (1988)

2014

Rapportage archeologisch onderzoek waterputten Nederweert-Kerkstraat (2014)

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Inleiding	7
2. Historische gebiedscontext	9
3. Locatiegeschiedenis	12
4. Archeologische omgevingsanalyse	17
5. Archeologische verwachtingswaarden	20
6. Archeologische waarnemingen	23
6.1 Tijdslijn	23
6.2 Locaties	24
6.3 Vondsten en waarnemingen	26
6.4 Prestatie-indicatoren en scores	29
7. Synthese	31
7.1 Correlatie verwachtingswaarden en waarnemingen	31
7.2 Correlatie booronderzoek en waarnemingen	32
8. Conclusies en samenvatting	34
9. Literatuur	35
Bijlage	
Beschouwing over normstelling archeologisch onderzoek	36

1. Inleiding

In 2021 en 2022 werd de zone tussen gemeentehuis en Kerkstraat in Nederweert (officieel genaamd 'Centrum Locatie Burgemeester Hobusstraat Nederweert', ook wel kortweg 'Centrumplan') opnieuw ontwikkeld op basis van een in 2019 vastgesteld bestemmingsplan.¹ Het plan betref de bouw van een appartementencomplex met supermarkt, de vervanging van een afgebroken sporthal door een parkeerplaats en diverse grootschalige ondergrondse infrastructurele werken zoals een grote waterinfiltratiekelder. Er werd door lokale erfgoedorganisaties ruim van tevoren gewezen op het cultuurhistorische en archeologische potentieel van deze locatie, in de vorm van een gedetailleerde waardenstelling.²

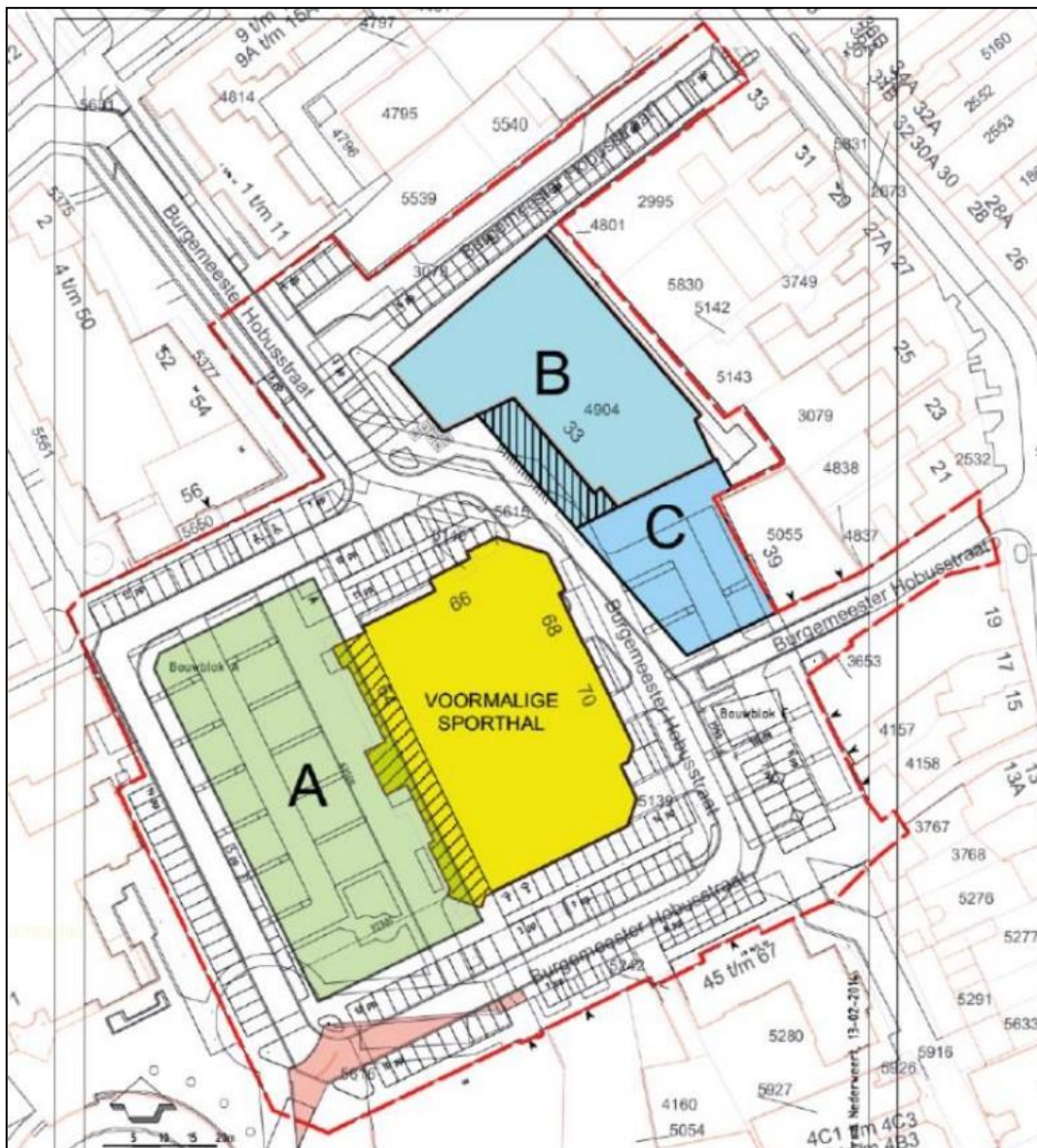

Fig. 1. Plangebied van het bestemmingsplan Centrum Locatie Burgemeester Hobusstraat Nederweert. Uit: vastgestelde bestemmingsplan (2019). Bron: gemeente Nederweert.

¹ Gemeente Nederweert, *Bestemmingsplan Centrum Locatie Burgemeester Hobusstraat Nederweert*, vastgesteld in de gemeenteraad van Nederweert op 28 mei 2019.

² Alfons Bruekers, *Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert – Burg. Hobusstraat* (2018). STRABO (Ospel, 2018).

De oppervlakte van het in figuur 1 rood omlijnde plangebied bedraagt ca. 13630 m², exclusief de met letters B en C gemarkeerde zones.

Dit rapport beschrijft allereerst de historie van het gebied (hoofdstuk 2). Daarna wordt ingezoomd op de historie van een specifiek onderdeel daarvan, de zone van een afgebroken rijksmonument (de zogenaamde 'Dubbele Kapelanie') op de plek van de monding van de Burg. Hobusstraat in de Kerkstraat (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 wordt een overzicht gegeven van de archeologische verwachtingswaarden in het totale te ontwikkelen gebied en de wijze waarop die zijn meegenomen in bestemmingsplan, beleidsplan, omgevingsvergunning, (archeologisch) Programma van Eisen en in de uitvoering van het archeologisch bodemonderzoek.

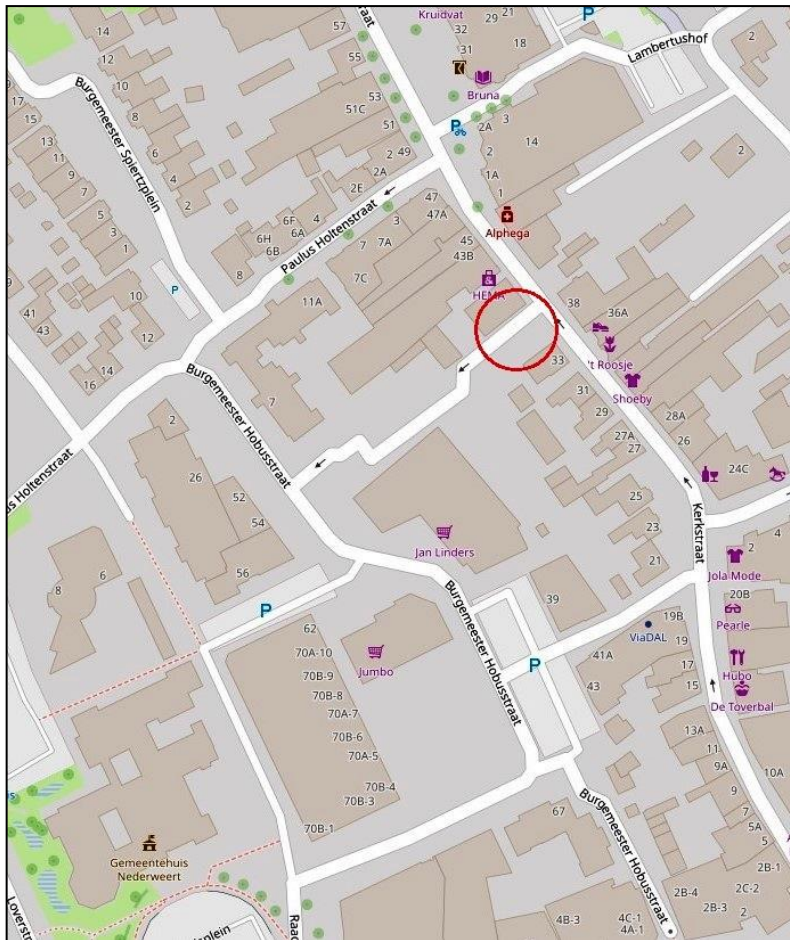

Fig. 2. Locatie van het aandachtsgebied van deze rapportage, gelegen in de dorpskern van Nederweert, op de plek waar de Burg. Hobusstraat uitmondt in de Kerkstraat (gemarkeerd met rode cirkel). Ondergrond: www.afstandsmeten.nl.

Vervolgens wordt ingegaan op de specifieke archeologische verwachtingswaarden van de locatie van de voornoemde 'Dubbele Kapelanie' (hoofdstuk 5). In hoofdstuk 6 worden dan een overzicht gegeven van de archeologische waarnemingen en vondsten op die locatie. Een synthese en vergelijking van de verwachtingswaarden met de daadwerkelijke resultaten volgt in hoofdstuk 7. Tenslotte volgt een samenvatting met conclusies (hoofdstuk 8).

Dit document heeft een pendant in de vorm van een soortgelijk document dat de waarnemingen op een andere locatie in het projectgebied betreft.³

³ Alfons Bruekers, *Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert Burg. Hobusstraat (2022)*, STRABO (Ospel 2023).

2. Historische gebiedscontext

Het aandachtsgebied ligt aan de westzijde van de Kerkstraat in Nederweert-centrum. De oudste topografische benaming aldaar luidt *Kerckacker*, een benaming waarvan de oudste vermeldingen teruggaan tot het begin van de 18^e eeuw maar waarvan de ouderdom vermoedelijk veel hoger is.

De rechter (oostelijke) helft van het onderzoeksgebied bestaat de voormalige moeshoven en boomgaarden van de burgerwoningen in de Kerkstraat. Het linkerdeel was voor zover is na te gaan in de geschreven bronnen altijd akkergebied, de Kerkakker dus.

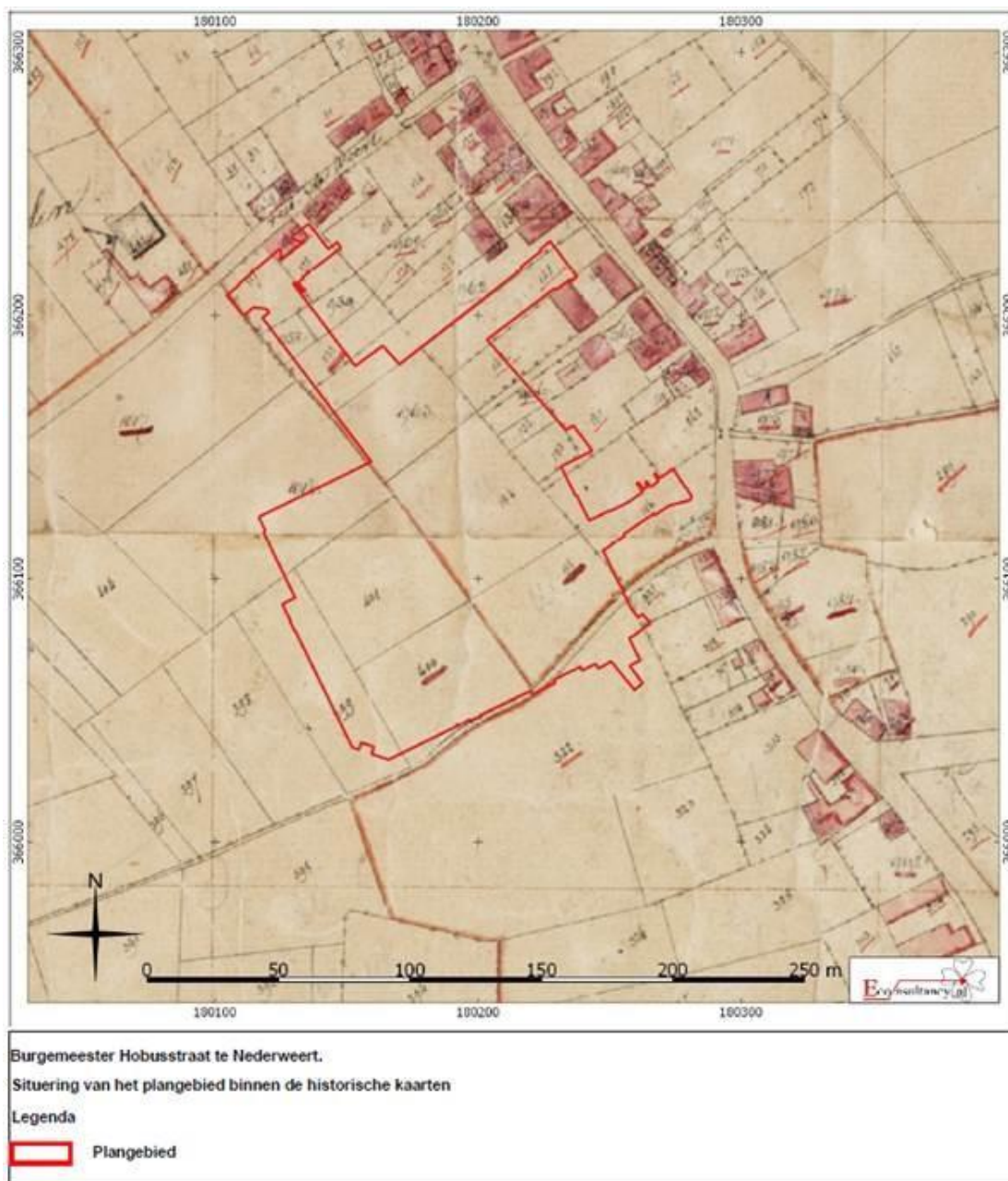

Fig. 3. Het archeologische aandachtsgebied (rode contour) 'Centrumplan/Burg. Hobusstraat' geprojecteerd op het kadastrale minuutplan van 1844. Bron: Econsultancy.nl. Aangetekend moet worden dat de contour door het onderzoeksbureau foutief gegeorefereneerd is en in zijn geheel ca. 12 m in NO-richting verplaatst had moeten worden. Het gebied correspondeert evenmin met het de omvang en ligging van het in het bestemmingsplan gedefinieerde plangebied (fig. 1).

Het gebied beslaat een groot gedeelte van een middeleeuws cijns- of laatgoed, dat toebehoorde aan de St. Lambertus-domkerk van Luik. Dit laatgoed werd aan de noordzijde begrensd door de (huidige) Paulus Holtenstraat en Schoolstraat. De cijnsinkomsten van dit laatgoed waren gekoppeld aan de persoon van de Domkoster, die zich in Nederweert tot in het begin van de 18^e eeuw liet vertegenwoordigen door een zaakwaarnemer of ontvanger (generaties lang leden van de familie Melis). Vanaf circa 1730 diffundeerde dit laatgoed in de ten noorden van de Paulus Holtenstraat gelegen laathof van de pastorie van Nederweert en lijkt de (financiële) binding met Luik verloren te zijn geraakt.

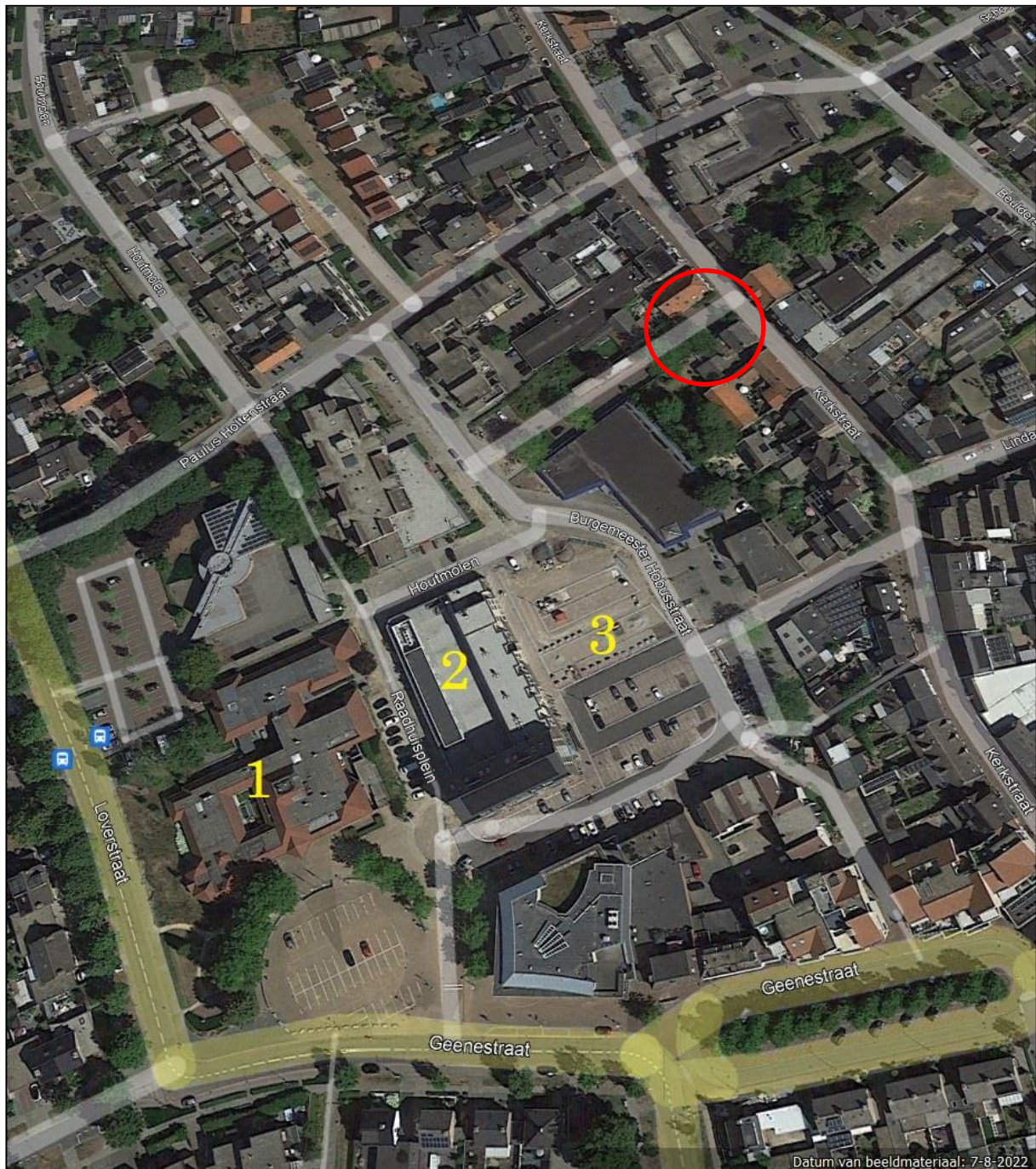

Fig. 4. Luchtopname uit augustus 2022. Locatie 1: gemeentehuis. Locatie 2: nieuw appartementencomplex en supermarkt, voorheen parkeerplaats. Locatie 3: parkeerplaats, voorheen sporthal en medisch centrum. Rode cirkel: locatie met adres (voorheen) Kerkstraat 35, de plek van de 'Dubbele Kapelanie'. Foto: Google Earth.

De middeleeuwse dorpskern was een regelmatige rechthoek die in de lengterichting in N-Z-richting werd doorsneden door de huidige Kerkstraat. Afgaande op de oudste perceellering lijkt er sprake te zijn van een zeer planmatig aangelegde contour waarnaar alle particuliere erven zich later gericht hebben. Ofschoon natuurlijk van stadswording nooit sprake is geweest, kan het niet worden uitgesloten dat de regelmatige contour van de rechthoek een markerings- en wellicht zelfs verdedigingsfunctie heeft gehad. De fysische aard van de contour (greppel, gracht, wal, of slechts haag) is echter onbekend.

Tot eind jaren '70 van de 20^e eeuw was het onderzoeksgebied onbebouwd en in gebruik als tuinen en akkers. Vanaf de jaren '80 werden er een sporthal (later meubelboulevard Wijen BV, weer later bedrijventrum) en een supermarkt gebouwd. Ter plaatse van deze gebouwen is de archeologische ondergrond vermoedelijk totaal verwoest. De overige delen van het gebied zijn met name bedekt door ontsluitingswegen en parkeerterreinen, met veel minder desastreuze gevolgen voor de archeologische waarden.

In 1991 werd de ontsluitingsweg Burg. Hobusstraat aangelegd, op de plek van de voormalige zogenaamde '*Dubbele Kapelanie*', een in 1971 onder auspiciën van het toenmalige gemeentebestuur afgebroken voormalig rijksmonument. Uit hetzelfde jaar 1991 dateert ook pas de aanleg van riolering ter plekke.

In het gebied tussen gemeentehuis (hoek Loverstraat-Geenestraat) en de oude lintbebouwing van de Kerkstraat bevond zich een sporthal en parkeerplaats. Deze werd in 2021 afgebroken en op het terrein verrezen aan de westzijde een supermarkt met woonappartementen en aan de oostzijde een grote parkeerplaats.

3. Locatiegeschiedenis

De geschiedenis van het gebouw dat plaatselijk de *'Dubbele Kapelanie'* heette is ontleend aan het erfgoedproject Tijdmachine Nederweert.⁴ Daaruit volgen de onderstaande gegevens.

Het pand bestond met zekerheid reeds in de 16^e eeuw. In 1593 werd het bewoond door de toen nog enige kapelaan van de St. Lambertusparochie, Goort Horix genaamd. Naar hem vernoemd ging het huis in de volksmond door als het *'Heer Goortshuis'*.

In 1616 stichtte de parochie vanwege de bevolkingsaanwas en de positieve effecten van de contrareformatie op de plaatselijke geloofsbeleving een tweede kapelanie met tevens financiering van die functionaris. Of de tweede kapelaan al meteen in de woning kwam te wonen staat niet vast maar is wel waarschijnlijk. In elk geval moet dat in 1631 een feit zijn geweest want in dat jaar is sprake van het *'Kapelanenhuis'* in meervoudsvorm. De vermelding betreft reparaties en leveringen van steen, leem, hout en kalk.

Van kapelaan Hendrick van Eijck, die een van de kerkelijke bewoners was in 1648, is een document overgeleverd waarin deze een weddenschap afsluit over het door hem verwachte spoedige einde van de Tachtigjarige Oorlog. Hij zal een gelukkig man zijn geweest want hij kreeg gelijk, met de afsluiting van de Vrede van Munster in datzelfde jaar.

Fig. 5. Detail uit oude ansichtkaart, ca. 1925. Zicht op de Kerkstraat in Nederweert, in noordelijke richting. Op de voorgrond links de zogenaamde *'Dubbele Kapelanie'* uit 1788. Collectie Stichting Geschiedschrijving Nederweert.

In 1744 was er een conflict tussen de beide kapelaans die de woning in gebruik hadden. De indeling was gebaseerd op anciënniteit. De laatstbenoemde kapelaan bewoonde het achterhuis en de oudste in termen van dienstjaren had de A-locatie, de straatzijde. Er was echter maar één toilet in het gebouw. Dat betekende dat als de oudste kapelaan naar het toilet wilde, dat via de woning van de jongste kapelaan moest. Dat gaf aanleiding tot veel wrevel. Uiteindelijk velde de bisschop van Roermond, die gevraagd was zich met deze kwestie te bemoeien, een Salomonsoordeel. Hij beval de bouw van een tweede toilet, waarvan de beide kapelaans de kosten moesten delen.

⁴ TIJDMACHINE NEDERWEERT; database met gegeorefereerde bewoningsgeschiedenis van ca. 1500 woningen en boerderijen uit Nederweert in de periode 1550-1990, Stichting Geschiedschrijving Nederweert.

Een andere kwestie ging erover dat de slaapkamer van de oudste kapelaan rechtstreeks toegang gaf tot de slaapkamer van de huishoudster. Om alle verleidingen bij voorbaat de kop in te drukken, oordeelde de bisschop dat de verbindingsdeur tussen de kamers preventief dichtgemetseld moest worden. De deugd moest vooral in het midden blijven, en de kapelaans voor en achter.⁵

Aan de voorzijde of straatzijde van de kapelanie lag een waterloop, de zogenaamde Weerterbeek. Toegang tot de kapelanie geschiedde via een brug. In 1777 was die blijkbaar al enige tijd in desolate toestand en vergde het een sommatie door het gemeentebestuur aan de enigszins recalcitrante kapelaans om de brug hersteld te krijgen.

In 1788 vond volledige nieuwbouw plaats die, in twee fasen met opvallende stijlverschillen leidde tot een zeer groot en hoog complex van twee gecascadeerde woonhuizen met dubbele voorzieningen. Het bouwjaartal werd in gesmede muurankers vereeuwigd. Aan de achterzijde maar los van het hoofdgebouw verscheen een laag bakstenen bijgebouw of stalling, die in elk geval voor 1840 gerealiseerd werd. Een kleine muuraanzet daarvan bleef tot de moderne tijd bewaard.

Fig. 6. Zuidzijde van het kapelaniegebouw met ankerjaartal 1788 in de bovenzijde van de gevel. Foto: G.Th. Delemarre, Collectie beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, fotonr. 101222.

Tijdens de Franse bezetting werd de woning geconfisceerd en moesten de kapelaans onderduiken om deportatie te voorkomen. Het werd toen de ambtswoning van de Franse zettburgemeester Charette Duval. Na Napoleon's 'Waterloo' in 1815 kwam de woning terug aan de Kerk maar die droeg haar in het volgende jaar 1816 over aan de gemeente Nederweert die dus juridisch eigenaar werd. Die liet in de periode 1823-1838 aanmerkelijke

⁵ Alfons Bruekers, Voor en achter, in: *Vizier op Nederweert, in stukjes en beetjes. Verhalen uit het verleden van Nederweert, Budschop, Eind, Ospel en Leveroy*, Stichting Geschiedschrijving Nederweert (Nederweert 2022) p. 81.

modernisering doorvoeren zoals aan de watervoorziening en de plafonds van de bovenetage.

In 1839 raakte het dak ernstig beschadigd door het afbranden van de aan de noordzijde belendende bakkerswoning, maar de kapelanie bleef daarbij grotendeels gespaard.

De Weerterbeek die zich oudtijds aan de straatzijde van het gebouw bevond, werd in 1867 verlegd naar de tuin van de het gebouwencomplex om redenen van hygiëne na de voorafgaande cholera-epidemie. Zie onderstaande figuren.

Fig. 7 en 8. Het kapelaniegebouw met bijgebouw (in de kleur violet) op de kadastrale tekeningen. Het noorden ligt boven. Links de situatie in 1840 (bron: ww.aezel.eu) en rechts die van 1910 (bron; gemeente-archief Nederweert).

De Weerterbeek (in de kleur lichtblauw) liep in 1840 nog langs de voorzijde van de kapelanie en werd later verlegd naar het achterterrein. Daarbij werd het perceel gesplitst in de nummers 1349 en 1350.

In 1880 ontstonden plannen om de gebouwen over te dragen door het gemeentebestuur aan het kerkbestuur, maar er werd geen overeenstemming bereikt. Dat lukte wel een jaar later, toen de Kerk na slimme onderhandelingen het pand weer terugkreeg. In ruil daarvoor nam het gemeentebestuur de verplichting over van het onderhoud van de kerktoren, de klokken, het uurwerk en de honoraria van klokkenluiders, opwinders en toezichthouders. Een onderhoudsverplichting die tot de dag van heden nog geldig is.

De slechte toestand van de straatgevel leidde er toe dat deze in 1888 opnieuw werd gevoegd. Blijkbaar bood dat niet genoeg soelaas want in 1900 werd de gehele voorgevel voorzien van cementering. Daarmee werd niet alleen de infiltratie van vocht verhinderd maar kreeg de gevel ook een statige facelift die paste bij het fin-de siècle-gevoel. In de top van de trapgevel werd het jaartal 1900 aangebracht.

Ten gevolge van de bouw van nieuwe kapelanieën (inmiddels was er ook een derde kapelaan in functie) werd het pand in 1935 door het kerkbestuur afgestoten en voor 5500 gulden verkocht aan particulieren.

Fig. 9. Straatzijde van het kapelaniegebouw met de hoge gecementeerde getrapte gevel, gefotografeerd vanuit het noordoosten, omstreeks 1935. Foto Nationaal Archief GaHetNa fotonr. 483028.

Fig. 10. Montagefoto van de sloop van de 'Dubbele Kapelanie' in 1971. Foto: P. Verheijen, collectie Stichting Geschiedschrijving Nederweert.

In de jaren '60 van de vorige eeuw werd het gebouw vanwege zijn grote monumentale waarde geplaatst op de lijst van Rijksmonumenten maar daar in 1966 op verzoek van het Nederweertse gemeentebestuur weer van verwijderd. Dat was met het oog op nieuwbouw, die er echter tot heden nooit van gekomen is.

Een jaar later volgde onbewoonbaarverklaring en tot verdriet van vele inwoners volgde sloop in 1971. Het terrein kwam vervolgens twee decennia braak te liggen. In 1991 werd op de plaats van het voormalige gebouw de Burg. Hobusstraat aangelegd ter ontsluiting van de westelijke gelegen nieuwbouw. Het laatste adres was Kerkstraat 35. Bij de aansluiting met de Kerkstraat werd het bronzen standbeeld van de plaatselijke dorpsfiguur 'Merie-Ketrien' geplaatst, dat eerst elders in de Kerkstraat een plek had en hier naar toe verplaatst werd..

Fig. 11. Opname van de plek waar de voormalige 'Dubbele Kapelanie' stond tot 1971. Op de voorgrond het kunstwerk 'Merie-Ketrien'. Opname uit 2022. Foto: Google Earth.

4. Archeologische omgevingsanalyse

In het onderzoeksgebied heeft vóór 2021 geen archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Wél was dat het geval in de onmiddellijke periferie ervan. De lokale erfgoedorganisatie STRABO heeft hier tussen 1980-2015 archeologische waarnemingen en opgravingen verricht. In alle gevallen betrof het daar bewoningssporen uit de periode vanaf de late middeleeuwen tot de recente tijd. Zie onderstaande figuur.

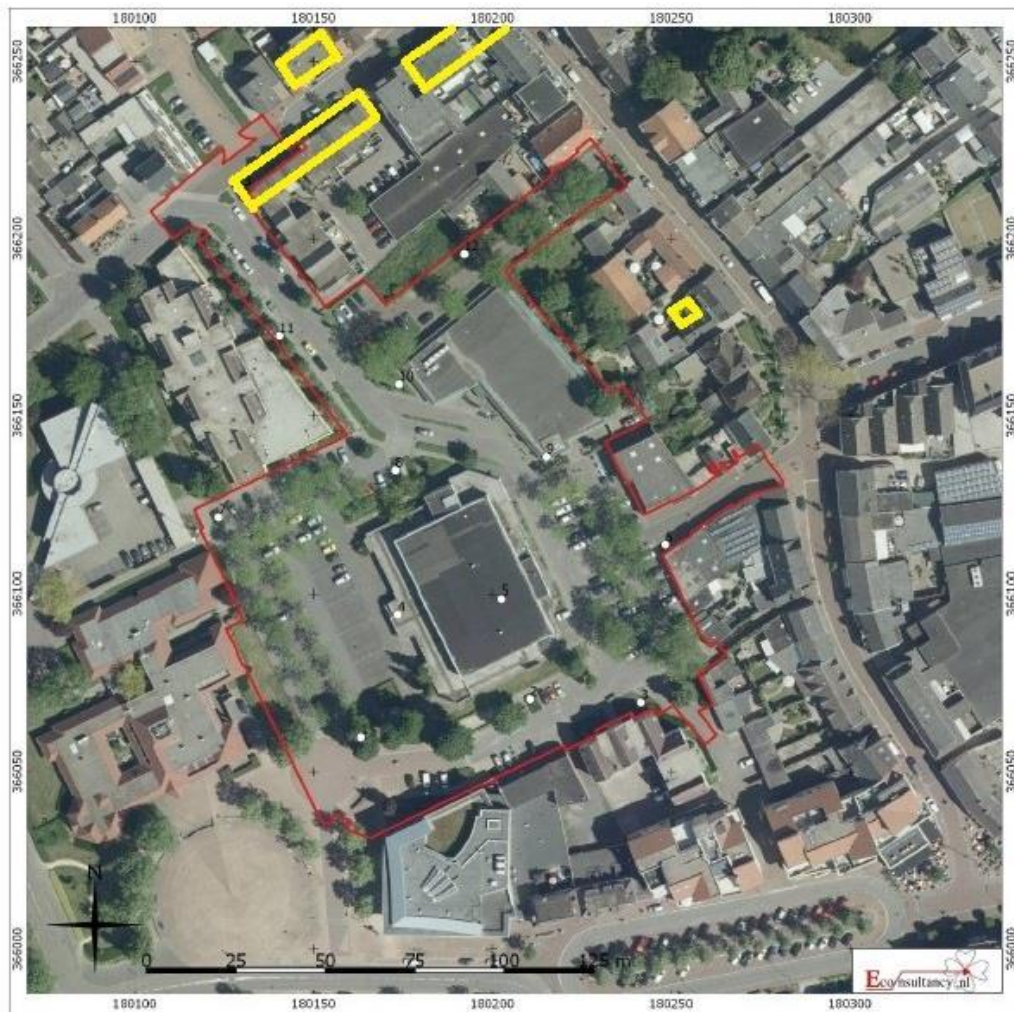

Fig. 12. In geel aangeduid de locaties van eerder archeologisch (en/of bouwhistorisch) onderzoek door STRABO in de periferie van het onderzoeksgebied (rode contour).
Ondergrond: Econsultancy.nl, situatie van voor de bouwkundige veranderingen in 2021

Op de in 2017 geactualiseerde archeologische beleidskaart van de gemeenten Weert en Nederweert staat het gebied van de Burg. Hobusstraat aangeduid met een 'hoge archeologische verwachtingswaarde'. Archeologisch onderzoek is dan wettelijk voorgeschreven indien de omvang van de verstoring groter is dan 250m² én dieper dan 40 cm beneden maaiveld.⁶ Een criterium dat, zoals zal worden beredeneerd, in deze casus eigenlijk niet aan de orde is of op zijn minst met beleid dient te worden toegepast.⁷

⁶ Zie o.a. F.P. Kortlang en M. van der Weele, *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017 (verantwoordingsdocument)*, bureau ArchAeO (Eindhoven 2017).

⁷ Dit zin en onzin van dit criterium in een dorpscontext wordt nader beredeneerd in de bijlage van dit rapport.

De tijdslijn van de archeologische ontwikkelingen ziet er als volgt uit:

2018

Archeologisch adviesbureau Econsultancy voerde in april 2018 een inventariserend veldonderzoek en bureaustudie t.b.v de ontwikkeling van de locatie aan de Burg. Hobusstraat, met het oog op herinrichting aldaar.⁸ Op dat terrein was een supermarkt met appartementencomplex gepland. Op basis van povere resultaten van grondboringen werd geadviseerd om het terrein in zijn geheel archeologisch vrij te geven voor ontwikkeling omdat het archeologisch vlak volledig verdwenen en/of zwaar verstoord zou zijn.

Door de constatering dat de studie van Econsultancy leunde op een te zwak uitgevoerd bureau-onderzoek, verrichtte STRABO een contra-expertise en waardenstelling van de cultuurhistorische waarden en archeologische potentie van het gebied Burg. Hobusstraat.⁹ Daaruit bleek – in wel heel erg schril contrast met de analyse van Econsultancy - een veel breder en belangrijker spectrum van de cultuurhistorische en archeologische potentie dan zoals die door het adviesbureau geschetst was.

De contra-expertise van STRABO werd in juli 2018 gedeeld met de externe gemeentelijke adviseur archeologie (Fokko Kortlang van bureau ArchAeO), en op ambtelijk nivo met de gemeentelijke interne beleidsmedewerker archeologie cq Vakspecialist Ruimte (Mariëlle Houtappels), beleidsmedewerker Erfgoed (Rik Bollen) en de leden van de toenmalige gemeentelijke erfgoedcommissie. Op bestuurlijk nivo werd in september 2018 de toenmalige wethouder en portefeuillehouder erfgoedzaken (Frank Vos) ingelicht, zodat er adequate waarborgen verondersteld konden worden dat de casus voldoende op de radar stond en er geen cultuurhistorische ‘ongelukken’ zouden kunnen gebeuren. Tevens werd de studie naar de verwachtings-waarden gepubliceerd voor het algemeen publiek.

De aanbeveling van Ecoconsultancy (n.l. om het terrein archeologisch vrij te geven) werd door het bevoegd gezag (de gemeente Nederweert) mede op basis van de waardenstelling van STRABO en op dringend advies van de gemeentelijke archeologisch adviseur niet overgenomen. Het gevolg was een gepland graafonderzoek.

2019

Die eis om archeologisch graafonderzoek uit te voeren werd vastgelegd in het door de gemeenteraad van Nederweert op 28 mei 2019 vastgestelde bestemmingsplan voor die locatie.¹⁰ In de gelijktijdig met het vaststellen van het bestemmingsplan door het College van B&W verleende omgevingsvergunning werd vastgelegd dat:

1. Het bevoegd gezag heeft aangegeven dat rekening gehouden moet worden met de kans op een voldoende intact archeologisch nivo onder de huidige bestrating om archeologische resten aan te treffen.
2. Mochten tijdens de graafwerkzaamheden [in het vrijgegeven gebied] toch archeologische waarden worden aangetroffen, dan dient hiervan melding te worden gemaakt conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2018 bij het ministerie van OCW (de RCE), de gemeente Nederweert en de provincie Limburg.

---

⁸ E.M. de Boo van Uijen, *Bureau- en verkennend onderzoek Burgemeester Hobusstraat te Nederweert*. Econsultancy rapportnr. 6022.002 (Swalmen 2018).

⁹ Alfons Bruekers, *Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert – Burg. Hobusstraat (2018)*. STRABO (Ospel, 2018).

¹⁰ G. Groot, *Bestemmingsplan Centrumlocatie Burgemeester Hobusstraat Nederweert*. Bureau BRO, rapportnr. P00067 (Tegelen 2019).

2021

Voor het uit te voeren archeologisch onderzoek werd in januari 2021 door ArchAeO een programma van eisen (PvE) opgesteld.¹¹

De archeologische waardenstelling van STRABO werd als integraal onderdeel van het PvE opgenomen en de cultuurhistorische analyse en aanbevelingen werden op diverse plaatsen in het PvE geciteerd. Verder werd in het PvE deze clause opgenomen: “*Alfons Bruekers (STRABO, Nederweert) dient als historicus en archeologisch kenner van Nederweert en omgeving te worden geïnformeerd over de start van het onderzoek.*”

Op basis van het PvE voerde het instituut VUHbs van de Vrije Universiteit van Amsterdam o.l.v. Jan van Renswoude in maart 2021 een archeologische opgraving uit op het terrein van een voormalige parkeerplaats ten oosten van het gemeentehuis. Onderzocht werd een klein gedeelte van het gehele projectgebied (2300m² van in totaal ca. 13620m²). De resultaten van het bodemonderzoek werden in januari 2022 gepubliceerd.¹²

Ofschoon VUHbs wel beschikte over de waardenstelling door STRABO uit 2018, is daar bij de uitvoering van het onderzoek geen gebruik van gemaakt. Er wordt althans niet naar verwezen in de bronnenlijst van het opgravingsverslag. De waardenstelling was dus geen onderdeel van het kwaliteitsborgingsproces van deze opgraving.

Voor wat betreft de omgeving (dus het niet-opgegraven gedeelte van het gebied Burg. Hobusstraat) werd geconcludeerd:

1. het areaal van de belendende afgebroken sporthal archeologisch vrij te geven voor bouwwerkzaamheden, in de aanname dat de ondergrond met sporennivo daar volledig verstoord zou zijn.
2. Indien er diepere graafwerkzaamheden zouden plaatsvinden onder de rest van het plangebied, daar vanwege de aanwezigheid van het archeologisch sporennivo eerst archeologisch onderzoek moest worden verricht. Conform de al eerder aangehaalde algemene wettelijke eis voor een gebied met immers een hoge archeologische verwachtingswaarde.

2022

In de herfst van 2022 werden de laatste werkzaamheden van het project, te weten de aanleg van een grote parkeerplaats, wegen, infrastructuur, riolering en een aantal zeer grote en diepe kunststof bassins of boomkragen aangevangen.

Ten aanzien van de organisatie valt nog op te merken dat de gemeente Nederweert in dit project wat betreft de wettelijke beschermingsplicht inzake archeologische en cultuurhistorische waarden zowel opdrachtgever, toezichthouder, bevoegd gezag en handhaver tegelijk is.

---

¹¹ F.P. Kortlang, *Programma van eisen Nederweert-Centrumplan archeologische opgraving variant archeologische begeleiding*, Bureau ArchAeO (Eindhoven 2021).

¹² Luc Pasteels, *Archeologische begeleiding in het plangebied Centrumplan te Nederweert*. Zuidnederlandse Archeologische Notities nr. 959, VUHbs Archeologie (Amsterdam 2021).

5. Archeologische verwachtingswaarden

In 2018, dus vroeg in het voorbereidingstraject van de ontwikkellocatie Centrumplan / Burg. Hobusstraat, rapporteerde STRABO aan de gemeente Nederweert op zowel bestuurlijk en ambtelijk nivo. De rapportage behelsde de op basis van expertise van lokale erfgoeddeskundigen beschikbare cultuurhistorische informatie en daaraan gekoppelde archeologische verwachtingswaarden in dat deel van de dorpskern van Nederweert.¹³

Waar het volledige te ontwikkelen gebied al wettelijk geclassificeerd was als ‘gebied van hoge archeologische waarde’, werden door STRABO ook nog eens zeven ‘aandachtlocaties’ geïdentificeerd die speciale aandacht rechtvaardigen. Geen van alle bleken bekend te zijn bij de gemeentelijke beleidsmakers en adviseurs. Twee van die zeven ‘aandachtlocaties’ waren gelegen op de plek waar de Burg. Hobusstraat uitmondt in de Kerkstraat, het meest noordoostelijke deel van het plangebied (de nummers 1 en 4 in figuur 14).

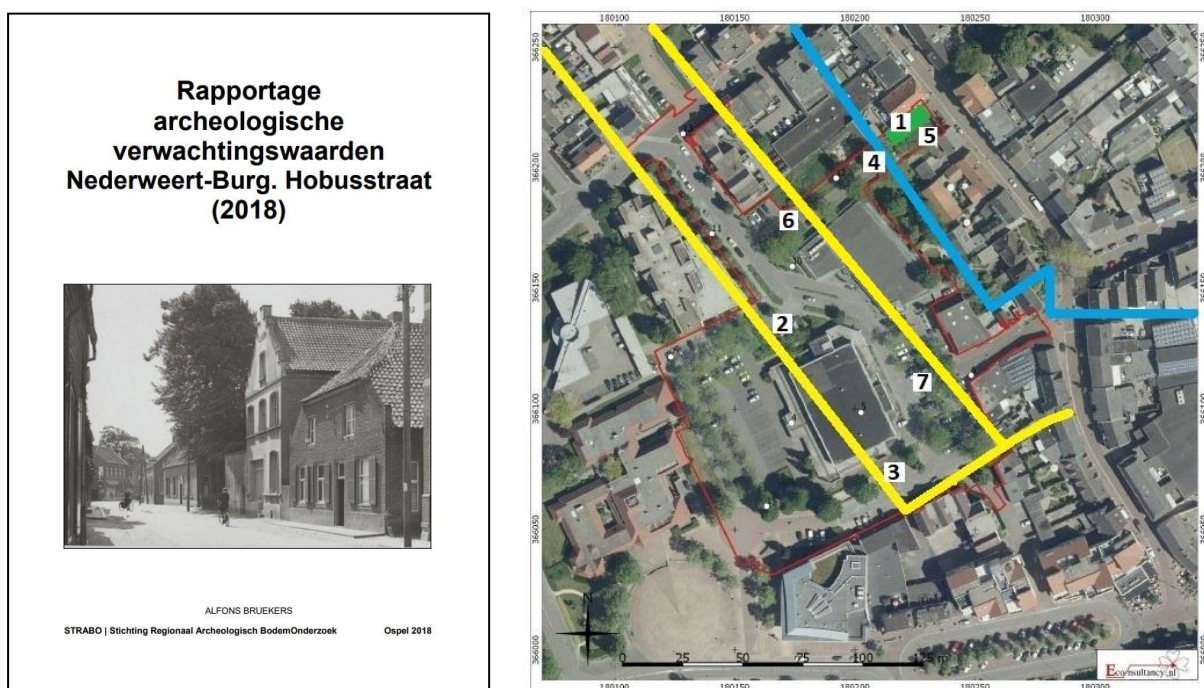

Fig. 13 (links). Voorblad van de rapportage van de archeologische verwachtingswaarden.

Fig. 14 (rechts). Locaties van de zeven ‘aandachtlocaties’ van hoge verwachtingswaarde.

‘Aandachtlocatie’ 1 betref de plek waar tot 1971 een rijksmonumentaal gebouw stond. Op grond van de historie van het terrein konden daar bij graafwerk in hoge mate intacte bakstenen funderingsporen, kelders, waterputten en sporen van voorgaande laatmiddeleeuwse sporen in houtbouw worden aangetroffen.

Het gaat hier om een van de grootste en meest imposante burgerlijke rijksmonumenten die Nederweert rijk was. Van belang voor de kerkelijke geschiedenis en omdat het een van de weinige percelen in de Kerkstraat is waar simultaan diachroon onderzoek naar de bouwgeschiedenis én de archeologie, van late middeleeuwen tot heden mogelijk was.

‘Aandachtlocatie’ 4 behelsde de gedempte bedding van een kunstmatige waterloop die zich hier achter de huizen van de lintbebouwing van de Kerkstraat bevond.

¹³ Alfons Bruekers, *Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert – Burg. Hobusstraat (2018)*. STRABO (Ospel, 2018).

Tabel 1. Object- en locatiebeschrijving 'Aandachtlocatie' 1 (ontleend aan de rapportage verwachtingswaarden uit 2018)

Locatie	1
Object	Kapelaniegebouw
Soort	Gebouwsproen
Datering	Late middeleeuwen - 1788
Beschrijving	<p>Reeds in 1593 gedocumenteerd als particulier woonhuis van kapelaan Goort Horicx. In 1616 door deze geschonken aan het kerkbestuur dat er de ambstswoning van de zittende kapelaan (later twee kapelaans) van maakte. In 1788 volledig herbouwd tot de zg. 'Dubbele Kapelanie', twee gecascadeerde woonhuizen met centrale gedeelde voorzieningen. In de Franse Tijd geconfisceerd en tot ambtswoning van de Franse burgemeester Charette gemaakt. Na teruggave aan de Kerk weer als kapelanie in gebruik genomen. In 1900 voorzien van cementering van de straatgevel en in 1935 verkocht aan particulieren. Geplaatst op de lijst van Rijksmonumenten maar daar in 1966 op verzoek van het gemeentebestuur weer van verwijderd. Afbraak in 1971 met het oog op nieuwbouw, die er tot heden (2018) nooit van gekomen is. In 1991 werd ter plaatse de Burg. Hobusstraat aangelegd; de mate waarbij toen de ondergrond is verstoord is niet bekend.</p>
	
	Fig. Rode stip: voormalige rijksmonument 'Dubbele Kapelanie' (foto ca. 1935, archief Spaarnestad).
Betekenis	Een van de grootste en meest imposante rijksmonumenten die Nederweert rijk was. Van belang voor de kerkelijke geschiedenis en omdat het een van de weinige percelen in de Kerkstraat is waar diachroon onderzoek naar de bouwgeschiedenis van late middeleeuwen tot heden mogelijk is.
Verwachting	In hoge mate intacte bakstenen funderingssproen, kelders, waterputten en sproen van voorgaande laatmiddeleeuwse sproen in houtbouw.
Vraagstelling	Vaststellen van archeologische waarden ter voorbereiding van systematisch vervolgonderzoek.

Tabel 2. Object- en locatiebeschrijving 'Aandachtlocatie' 1 (ontleend aan de rapportage verwachtingswaarden uit 2018)

Locatie	4
Object	Weerterbeek
Soort	Gracht
Datering	Aanleg 1867
Beschrijving	<p>De Weerterbeek was een kunstmatige waterloop waarvan de oorsprong (traject Bocholt-Weert) teruggaat tot 1296. Waarschijnlijk korte tijd daarna maar ten laatste in de 15e eeuw werd het tracé tot Nederweert verlengd. De beek had een meervoudige functie: brandwatervoorziening, spoelen van laken en afval/afvoerkanaal van de kleine industrietjes. Aanvankelijk lag de beek in de Kerkstraat, maar wegens grote hygiënische problemen werd in 1867 door het gemeentebestuur besloten om de beek áchter (d.w.z. aan de westzijde) van de huizen te leggen. Dit betreft de bedding die wordt bestreken door het onderzoeksgebied. In het tweede kwart van de 20e eeuw verloor de beek haar functie en werd zij gedempt.</p> <p>Fig. Weerterbeek (tracégedeelte ten oosten van het onderzoeksgebied, ca. 1930). Collectie SGN.</p>
Betekenis	Nooit eerder werd de beek aangesneden en/of archeologisch onderzocht.
Verwachting	Waarschijnlijk volledig intact V-vormig profiel aanwezig in ongestoorde ondergrond. Grootste diepte ca. 1.50m beneden maaiveld.
Vraagstelling	Vaststellen en documenteren van ligging en doorsnedeform van de greppel.

6. Archeologische waarnemingen

Achtereenvolgens behandelen we hier de tijdslijn, de onderzochte locaties en de diverse vondsten en waarnemingen.

6.1 Tijdslijn

Ruim voor 2022 (precieze datum onbekend)

Omwonende J.B. vindt bij werkzaamheden op het braakliggende terrein van de latere St. Hobusstraat op korte afstand van de Kerkstraat in het debris van een van de kelders van de voormalige ‘*Dubbele Kapelanie*’ diverse bouwkundige artefacten waaronder een drietal smeedijzeren trekankers uit het gebouw. De objecten worden door STRABO gedocumenteerd en geconserveerd.

10 december 2022 11:30u

Eigen waarneming van STRABO in de Burg. Hobusstraat van recent verrichte zware graafwerkzaamheden t.b.v. riolering, wegcunet en kunststof krattenbakken voor plantgaten. Terreinen zijn afgezet met hekken en verbodsborden, daardoor sterk gelimiteerde mogelijkheid tot detailwaarnemingen.

Constatering van doorsneden diepe oude bodemsporen zoals greppels en oude bewoningslagen in de gaten voor de kunststof krattenbakken. Tevens oud muurwerk en debris van een gebouw op de locatie van de voormalige ‘*Dubbele Kapelanie*’.

11 december 2022 11:20u

Omwonende P. uit de kern van Nederweert meldt via whatsapp bij STRABO dat hij gezien heeft dat onder andere bij de monding van de Burg. Hobusstraat in de Kerkstraat zware machinale werkzaamheden plaats hebben gevonden en dat hierbij zelfs voor een leek zichtbare oudheidkundige sporen in de vorm van funderingen en verkleuringen in de ondergrond zijn vernield. Hij uit zijn zorg over de gang van zaken.

11 december 2022 19.00u

Inwoner H. uit Nederweert seint STRABO in over de in zijn ogen plaatsgevonden hebbende vernietiging van archeologisch bodemarchief net als de een jaar eerder grotendeels verloren gegane aspergesversterking uit de Ile WO en vraagt advies hoe daarmee te handelen.

11 december 2022

Schriftelijke melding door STRABO, conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet, van de resultaten van de archeologische waarnemingen en vernielde bodemsporen aan Fokko Kortlang (ArchAeO), namens de gemeente Nederweert optredend als toezichthouder en (archeologisch) directievoerder van de gemeente Nederweert. De gemeente Nederweert is hier zowel opdrachtgever als bevoegd gezag en handhaver.

13 december 2022

Toezichthouder en (archeologisch) directievoerder Kortlang laat schriftelijk weten over de archeologische vondstmeldingen en de gang van zaken contact op te nemen met de gemeente Nederweert, op ambtelijk nivo met Rik Bollen (beleidsmedewerker erfgoed) en met John Metselaars (projectleider).

14 december 2022

Overleg tussen de vier lokale erfgoedverenigingen over hoe te handelen met de archeologische vondstmeldingen uit de gemeenschap, mede in het licht van de situatie dat er sinds bijna een jaar geen lokaal bemenste gemeentelijke erfgoedcommissie meer bestaat

in Nederweert. Besloten wordt dat de organisaties daarom tezamen een vondstmelding zullen doen bij het bevoegd gezag (de gemeente Nederweert).

17 december 2022

Schriftelijke melding met foto-documentatie van de aangetroffen vernielde bodemsporen aan het gemeentebestuur van Nederweert en de wethouder / portefeuillehouder erfgoedzaken en aan de Provincie Limburg.¹⁴ Een en ander conform de omgevingsvergunning Burg.

Hobusstraat die, verwijzend naar artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2018, voorschrijft dat melding van archeologische vondsten moet worden gedaan bij het ministerie van OCW (de RCE), de gemeente Nederweert en de provincie Limburg.

Hierop is van de zijde van de gemeente geen reactie ontvangen (status 31 januari 2023).

6.2 Locaties

Het deelgebied van het projectgebied Centrumplan / Burgemeester Hobusstraat waar zich de 'Dubbele Kapelanie' bevond is de noordtangent van de Burgemeester Hobusstraat, die uitmondt in de Kerkstraat. In het kader van de planologische werkzaamheden zijn hier oude wegcunetten uitgegraven (diepte 0.30 a 0.50m), nieuwe wegcunetten aangelegd (diepte 0.30 a 0.50m) en plaatselijke diepe plastic kratten-constructies aangelegd in daarvoor gegraven kuilen van ca. 5.00x5.00m en een diepte van 1.50m beneden maaiveld.

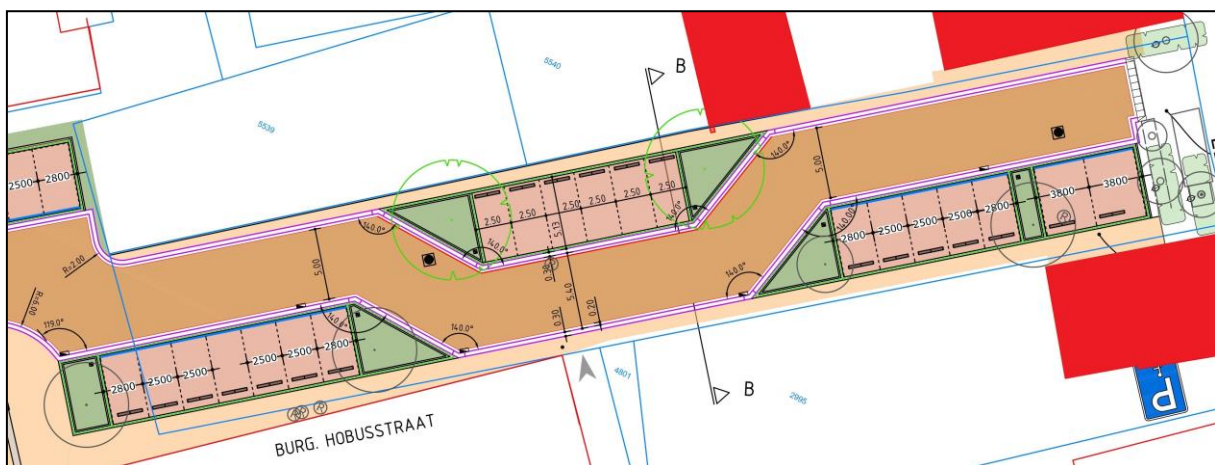
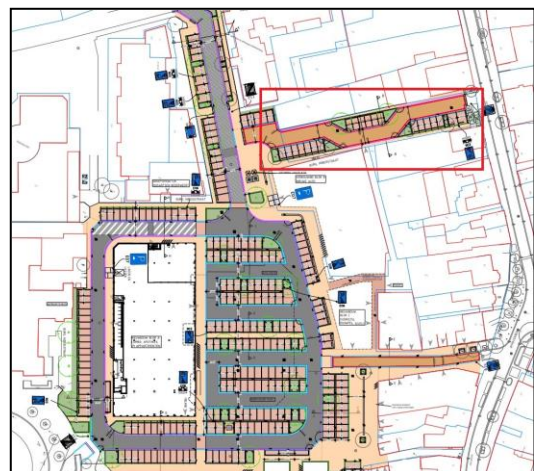

Fig. 15 (boven). Wegcunet noordoostelijke tangent Burg. Hobusstraat. De afgebeelde zone (in bruine kleur) is 80m lang en 12m breed. In rood de omliggende huizen. De Kerkstraat ligt rechts buiten de tekening. Bron: Team Samenleving, gemeente Nederweert.

Fig. 16 (rechts). Totaaloverzicht met de noordoostelijke tangent in rood kader.

Tabel 3. Coördinaten hart van het onderzoeksgebied

GPS-coörd.	N 51.284766	E 5.748854
RD-coörd.	180227	366161

¹⁴ Brief aan gemeentebestuur van Nederweert, van de gezamenlijke lokale erfgoedverenigingen Heemkundevereniging Nederweert, Geschied- en Oudheidkundige Stichting De Aldenborgh, Stichting Geschiedschrijving Nederweert en Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek, d.d. 15 december 2022 (verzonden 17 december).

Het archeologisch verstoorde gedeelte is in dit wegcunet is te becijferen op 1260m², waarvan 50m² tot 1.50m beneden maaiveld en ruim 1200m² ca. 0.30 tot 0.50m beneden maaiveld.¹⁵

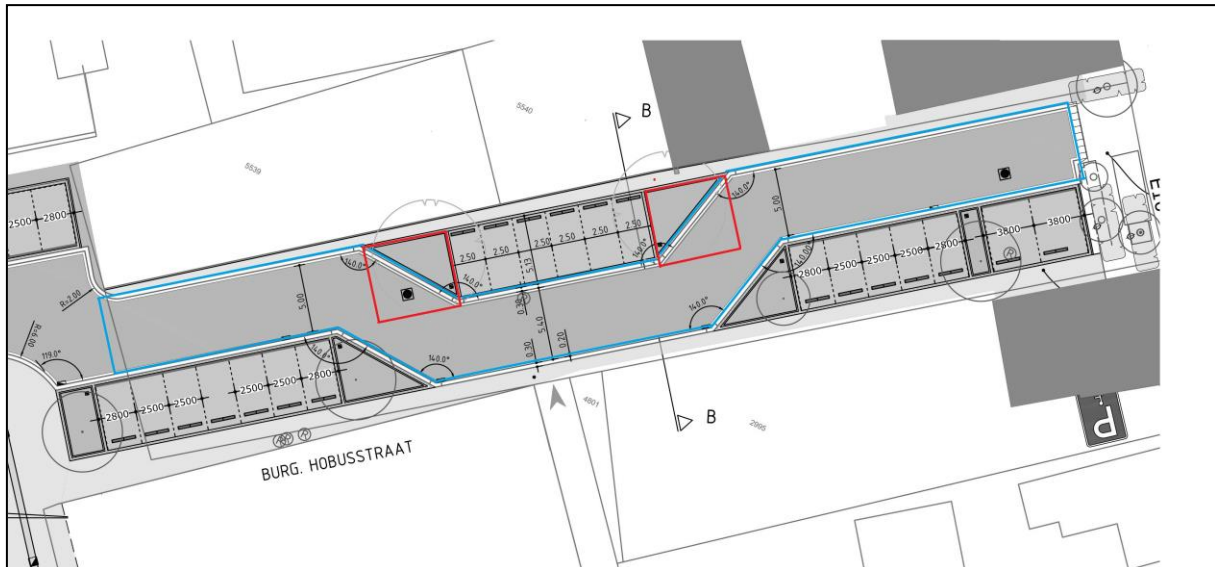

Fig. 17. Blauwe contour: afgraving bovenlaag t.b.v. (nieuw) wegcunet. Rode contouren: diepgraving t.b.v. kunststof krattenblok voor plantgaten. Ondergrondkaart: gemeente Nederweert, Team Samenleving.

Fig. 18. Het uitgegraven en weer aangevulde wegcunet gezien in oostelijke richting op de plek van de voormalige 'Dubbele Kapelanie'. Achteraan ligt de Kerkstraat. Datum opname: 10 december. Foto: STRABO.

¹⁵ De wettelijke norm voor verplicht archeologisch onderzoek in een gebied met hoge archeologische verwachtingswaarde is 250 m² en 0.40m diepte.

Fig. 19. Hetzelfde terrein maar dan in westelijke richting, gezien vanaf de Kerkstraat. Datum opname: 10 december 2022. Foto: STRABO.

Fig. 20. Ter plaatse van het witte plastic (bij de rode pijl) is een diepe en grote kunststof krattenbak ingegraven (zie inzet). Datum opname: 10 december 2022. Foto: STRABO.

6.3 Vondsten en waarnemingen

Wegens de afsluiting en beveiliging van het terrein was het niet mogelijk om invasieve verkenningen uit te voeren en bodemonsters te verzamelen. Bovendien was een belangrijk deel van de vergraven locaties weer aangevuld met schoon zand, aangetrild en verdicht en daardoor ontoegankelijk.

Het gevorderde tijdstip en invallend duisternis maakten het helaas niet mogelijk detailopnames te maken.

Verderop in de Burg. Hobusstraat, ca. 34.50m gemeten vanaf de hartlijn van de Kerkstraat, was een diepe put gegraven waarin de infrastructuur van een kunststof krattenbak was aangebracht. In het noordelijke verticale profiel daarvan was als bodemspoor de oostelijke aanzet van de doorsnede van de kunstmatige waterloop (Weerterbeek) zelfs voor lekenogen nog goed herkenbaar. Ook bevonden zich hier puinsporen, deels ongestoord.

Ongeveer 15.00m vanaf de Kerkstraat bevond zich een uitgegraven groot muurrestant, *ex situ*, dat blijkbaar was klaargelegd voor afvoer.

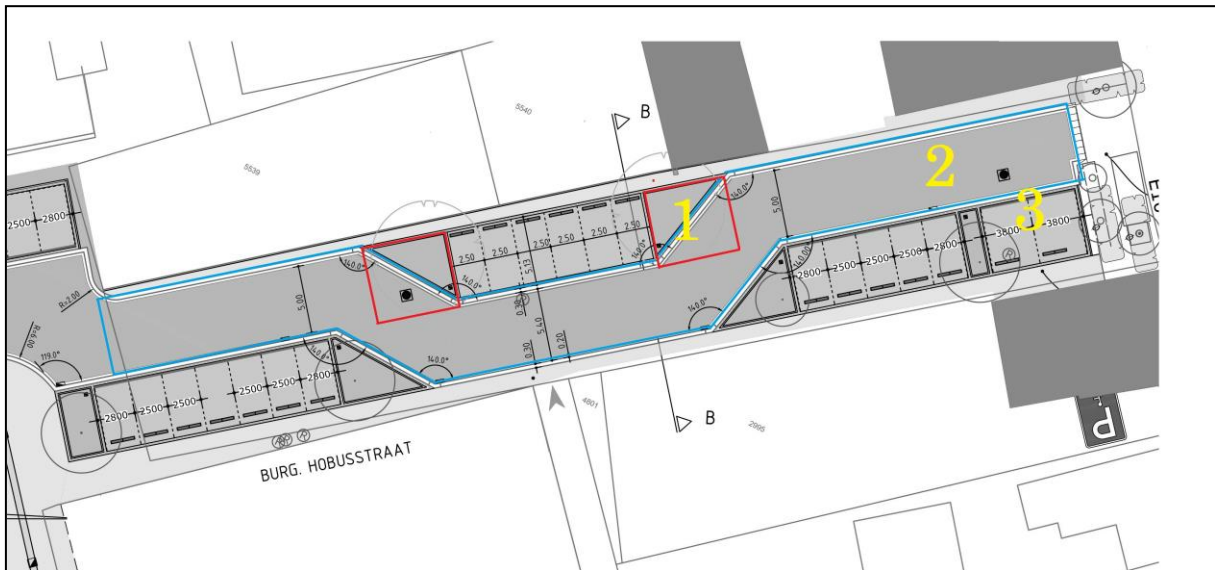

Fig. 21. Waarnemingslocaties (gele cijfers). Locatie 1: funderingsresten en oostelijke aanzet brede gracht. Locatie 2: oudere vondst van constructieve gebouwelementen. Locatie 3: grote muurrest *ex situ* en recent verplaatst. Ondergrondkaart: gemeente Nederweert, Team Samenleving.

Sporen van oude rioleringen en rioleringsputten (die hier overigens pas in 1991 zijn aangelegd aangezien het perceel van 1971 tot 1991 braakliggend was) zijn niet aangetroffen en bevinden zich ongewijzigd *in situ* ten zuiden van de vondstlocaties.

Uit deze zone zijn de volgende objecten geregistreerd.

Object 1

Fig. 22. Bakstenen muurfragment, verplaatst naar de rand van de waarnemingslocatie, als stille getuige van verloren gegaan archeologisch erfgoed. Foto: STRABO.

Beschrijving

Muurwerk met verse steenbreuken en krassporen ten gevolge van machinale verwijdering. Lengte ca. 1.20m, hoogte ca. 0.65m, dikte ca. 0.35m. Gemetseld in kruisverband met veldbrandstenen in anderhalf-steense dikte met toepassing van grofgemagerde kalkzandmortel. Eenzijdig gestuct met een dekkende kalklaag van naar schatting 0.05m dikte.

Interpretatie

De dikte van het muurwerk (anderhalfsteens, ca. 0.35m) geeft aan dat het een funderingsmuur of in elk geval dragende muur uit een groot gebouw betreft.

De eenzijdige schone afwerking met kalkmortel geeft aan dat het muurwerk in het zicht is geweest. Aangezien het fragment in de diepe ondergrond is gevonden betreft het dus naar alle waarschijnlijkheid een deel van een keldermuur.

Het toegepaste kruisverband is gedurende een lange periode toegepast en verdween geleidelijk in het begin van de 20^e eeuw. In ondergrondse utiliteitsbouw werd het daarna nooit toegepast vanwege het bewerkelijke karakter en het niet zichtbaar zijn ervan.

Datering

De toepassing van veldbrandstenen in de dorpskern van Nederweert stopte omstreeks 1850 en in het buitengebied twee decennia later. Dit is dus in bouwkundig opzicht een *terminus ante quem* voor dit object hetgeen betekent dat het muurwerk van vóór 1850 dateert.

Het gebruik van grofgemagerde kalkzandmortel in het metselwerk en het stucwerk vond in Nederweert plaats niet later dan tot ongeveer 1930, waarna de veel hardere cement zijn intrede deed. Dit geeft een *terminus ante quem* van 1930.

Conclusie

Het gevonden en *ex situ* gebrachte muurwerk is een restant van de wand van vermoedelijk een kelder annex funderingsmuur van de Dubbele Kapelanie. Bouwkundig te dateren vóór 1850 en op basis van historisch onderzoek in 1788 (het bouwjaar van de kapelanie) of ouder.

Object 2, 3 en 4

Fig. 23. Montagefoto van objecten 2, 3 en 4. Drie smeedijzeren objecten afkomstig uit gebouwdebris, na reiniging. Hoogte van het afgebeelde deel ca. 0.40m. Foto's: STRABO.

Beschrijving

Drietal smeedijzeren objecten, subrecent afgebroken, eerder al gevonden in het debris van een keldervulling. Onregelmatig gesmede staven met een doorsnede variërend van 0,01 tot 0,03m in het vierkant. Elk voorzien van minutieus in elkaar grijpende ogen die door middel van een vlakke smeedijzeren wiggen onderling zijn verbonden en geborgd. De wiggen, met een lengte van 0.20 a 0.24m, zijn aan het brede uiteinde voorzien van een haakse felsrand als slagvlak om ze in de nauwe ogen te kunnen drijven. Gevonden te midden van ander verbogen en gebroken ijzeren onderdelen van dezelfde objecten die niet gerecupereerd werden.

Interpretatie

Het betreft verbindingsschakels of koppelstukken van verstevigingsankers van een groot en zwaar gebouw. Bij de afbraak van het bovengrondse gedeelte in 1971 zijn deze achtergebleven in het puin en terecht gekomen in het debris in de dichtgestorte kelder(s). Op oude foto's is te zien waar deze trekankers, die dus de volledige gebouwbreedte hebben omspannen en niet slechts dienden voor het opvangen van de trekbelasting op de kopse uiteinden van de balklagen, zich bevonden hebben.

Datering

Op grond van de bouwhistorische analyse zijn de ankers als ze uit het achterhuis afkomstig zijn te dateren in 1788, en een decennium jonger als ze van het voorhuis komen.

Conclusie

Het betreft hier fragmenten van constructieve elementen (trekankers) uit de bouwtijd van de Dubbele Kapelanie (1788) en dit bevestigt de aanwezigheid van een groot en zwaar bouwvolume.

6.4 Prestatie-indicatoren en scores

STRABO werkt in haar eigen archeologisch onderzoek conform de voorschriften die de gemeente Nederweert oplegt aan derden bij de uitvoering van archeologische waarnemingen en onderzoeken op het grondgebied van de gemeente Nederweert. Deze regels zijn op hun beurt gebaseerd op de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4).¹⁶

Deze voorschriften van de gemeente Nederweert zijn opgesteld door F. Kortlang (ArchAeO), tevens archeologisch adviseur en toezichthouder namens het bevoegd gezag bij het Centrumplan/Burgemeester Hobusstraat, en zijn formeel vastgesteld door het gemeentebestuur van Nederweert in 2017. Specifiek voor wat betreft het onderzoek in de omgeving Burgemeester Hobusstraat zijn met name de gemeentelijke richtlijnen 6.2, 6.3, 7.7 en 7.8 van toepassing. Daaruit zijn de prestatie-indicatoren uit de volgende tabel 4 afgeleid.¹⁷

De reden dat de met rode en oranje indicatoren aangeduide activiteiten (ondanks de vooraf voorspelde aard en locatie van de archeologische waarden) niet of slechts zeer beperkt hebben plaatsgevonden, is buiten het gezichtsveld van STRABO en is veeleer een vraag voor de gemeentelijke directievoering en toezichtfunctie m.b.t. de facetten cultuurhistorie/archeologie in het project Centrumplan/Burgemeester Hobusstraat.

¹⁶ STRABO hanteert deze normstelling als professionele standaard voor zowel gepland onderzoek als voor ongeplande waarnemingen, tenzij de omstandigheden dat onmogelijk maken.

¹⁷ F.P. Kortlang en M. van der Weele, *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017 (verantwoordingsdocument, ArchAeO-rapport 17001), Bijlage 5 Implementatiedocumenten*, bureau ArchAeO (Eindhoven, 2017).

Tabel 4. Waardering archeologisch onderzoek Nederweert-‘Dubbele Kapelanie’

Prestatie-indicatoren en -scores				
Ontleend aan: Richtlijnen voor archeologische onderzoekswaarnemingen in de gemeente Nederweert (2017). Vastgesteld door de gemeenteraad van Nederweert.				
Project:	Nederweert – ‘Dubbele Kapelanie’ (2022)			
		Uitgevoerd/voldaan?		
		ja	deels	niet
Vlaakaanleg	Foto’s van algemene situatie			
	Foto’s van aangelegd vlak			
	Verzamelen van aanlegvondsten			
	Identificatie van greppels, muurwerk, waterputten enz.			
	Inspectie op sporen en verkleuringen			
	Metaaldetectie van vlak			
	Metaaldetectie van verwijderde grond			
	Waterpassing t.o.v. NAP-meetpunt			
	Vlaktekening schaal 1:50			
	Lokaliseren te couperen grondsporen			
Lokaliseren muurwerk in situ				
Grondsporen	Couperen van grondsporen			
	Couperen greppelstructuren in dwarsrichting			
	Couperen greppelstructuren in langsrichting			
	Waterpassing t.o.v. NAP-meetpunt			
	Profieltekening schaal 1:20			
	Fotografie per spoor en coupe			
	Metaaldetectie			
	Fijnmazig zeven van vulling			
	Palynologische bemonstering			
	C14-bemonstering			
Archeobotanische bemonstering				
Muurwerk	Opmeting en intekening schaal 1:50 en 1:20			
	Waterpassing t.o.v. NAP-meetpunt			
	Fotografie			
	Bemonstering bouw materiaal en mortel			
	Opmeting baksteenmaat en 10-lagenmaat			
	Beschrijving metselverband			
	Onderzoek insteek, muurwerkrest, uitbraaksporen			
Registratie losse vondsten in muurwerkcontext				
Algemeen	Informereren over vondst bij gemeente, provincie en Rijk			
	Informereren en betrekken lokale vrijwilligers tijdens onderzoek			
	Rapporteren resultaten aan gemeente, provincie en Rijk			
	Aandacht voor publieksbereik			
Score	100%	12%	15%	73%

Adequate begeleiding van elk archeologisch graafwerk (gepland of ongepland) zou volgens bovenstaand standaardprotocol moeten verlopen. Gemeten naar de formele richtlijnen die de gemeente Nederweert zelf voorschrijft bij de uitvoering van archeologische waarnemingen en onderzoeken door derden, scoort het gehandicapte archeologisch onderzoek ‘Dubbele Kapelanie’ slechts 12 punten op de schaal van 100, dus helaas (zeer) onvoldoende. De ‘groene’ en ‘oranje’ activiteiten zijn de verdienste van amateurs van STRABO en niet door of namens het bevoegd gezag uitgevoerd.

7. Synthese

In deze synthese vergelijken we de archeologische waarnemingen uit dit onderzoek met de in 2018 gerapporteerde verwachtingswaarden (par. 7.1) en vervolgens met de resultaten van het booronderzoek uit 2018 (par. 7.2).

7.1 Correlatie verwachtingswaarden en waarnemingen

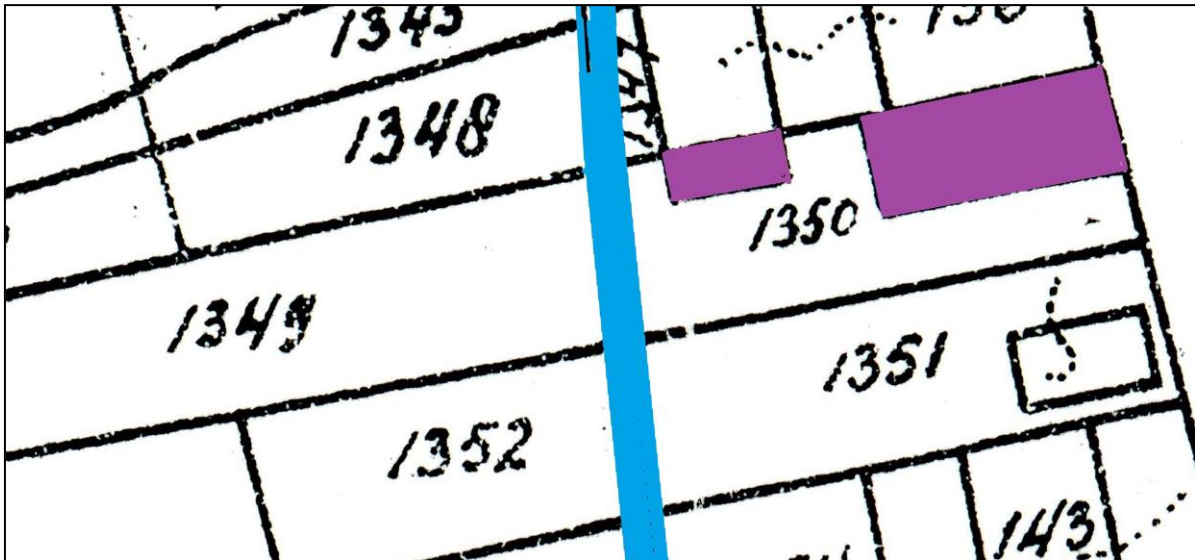

Fig. 24. Verwachtingswaarden uit bureau-onderzoek STRABO in 2018. Blauw: tracé van waterloop. Paars: gebouwen van de voormalige 'Dubbele Kapelanie'. Ondergrond: kadasterkaart 1910.

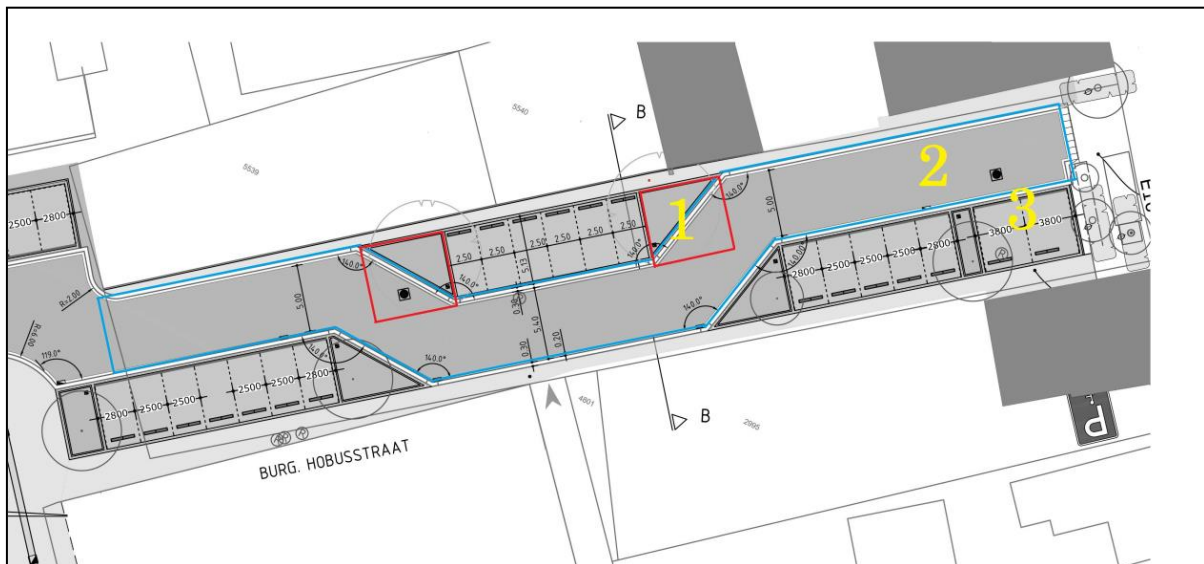

Fig. 25. Waargenomen sporen en spoorlocaties (1, 2 en 3) tijdens archeologisch onderzoek in 2022. Deze kaart matcht exact met de bovenstaande kadasterkaart. Ondergrondkaart: gemeente Nederweert, Team Samenleving.

De conclusie luidt dat de correlatie 100% is. Immers: de waarnemingen bij locatie 1 corresponderen met het bijgebouw en de flank van de waterloop, en de waarnemingen bij locatie 2 en 3 horen bij het hoofdgebouw van de 'Dubbele Kapelanie'.

7.2 Correlatie booronderzoek en waarnemingen

Bij het door bureau Econsultancy in 2018 uitgevoerde grondbooronderzoek werd op het terrein van de 'Dubbele Kapelanie' slechts één boorpunt onderzocht.¹⁸ Zie figuur 26 en 27. De door de gemeente Nederweert voorgeschreven norm voor een verkennend booronderzoek luidt 'minimaal acht boringen per hectare'. Het kleine gebied van de plek van de voormalige kapelanie, het bijgebouw en bijbehorende achtertuin is 1260 m² groot, hetgeen volgens de norm een minimaal aantal boorpunten van 1 oplegt.¹⁹

In numeriek opzicht is hier dus aan de eis voldaan. Wel kan men zich de vraag stellen of binnen dorpskernen of semi-stedelijke bebouwing een dergelijke minimalistische steekproef ooit statistisch relevant kan worden geacht. Zeker ook indien zo'n boorpunt (nr. 12), zoals hier het geval is, de conclusie van door bewoningssporen tot grote diepte 'baksteenhoudende geroerde' ondergrond oplevert.

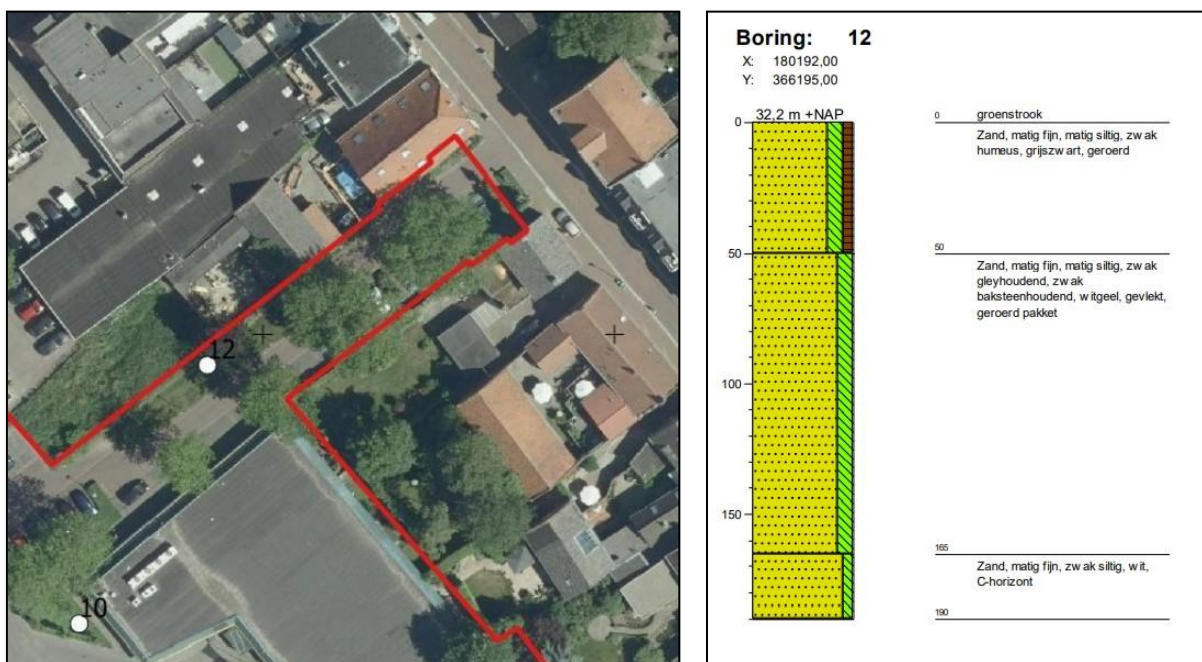

Fig. 26 en 27. Boorpunt en boring nr. 12 in het verkennend booronderzoek van Econsultancy in 2018.

Behalve de vraag over de statistische relevantie van een lage dichtheid van boringen speelt er ook nog een inhoudelijke zorg. Want hier doet zich dus de paradoxale situatie voor dat, waar in een landelijke context zo'n 'verstoorde' boorspoor als ontmoedigend geldt m.b.t. de keuze van voortgezet gravend onderzoek, het in een dorpskernomgeving als deze juist als een positieve indicator zou moeten worden gezien voor de noodzaak van gravend onderzoek. Anders gezegd: bij het constateren van een 'baksteenhoudend geroerd pakket tot een diepte van 1.60,' zouden alle alarmbellen moeten zijn gaan rinkelen. Het tegengestelde was echter het geval.

Omgekeerd geldt overigens ook dat als boorpunt 12 op de locatie van het oude gebouw was uitgevoerd, er vermoedelijk een eensluitende waarneming zou zijn gedaan, waarbij de

¹⁸ E.M. de Boo van Uijen, *Bureau- en verkennend onderzoek Burgemeester Hobusstraat te Nederweert*. Econsultancy rapportnr. 6022.002 (Swalmen, 2018).

¹⁹ F.P. Kortlang en M. van der Weele, *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017 (verantwoordingsdocument, ArchAeO-rapport 17001), Bijlage 5 Implementatiedocumenten*, bureau ArchAeO (Eindhoven, 2017) p.43.

informatiewaarde dan echter nihil zou zijn geweest omdat het nogal wiedes is dat een huis met kelders diepe verstoringen kent. Voor het krijgen van inzicht in de kans op het aantreffen van resten uit een gebruiks- of bewoningsfase voorafgaand aan het gebouw, is de locatie van boorpunt 12 daarentegen wel weer verdedigbaar.²⁰ Dan was overigens de aan de Kerkstraat grenzende (en sinds de late middeleeuwen onbebouwde en overstoorde) binnentuin van het voormalige gebouw een veel preferentere boorlocatie geweest.

De conclusie luidt dat de correlatie tussen het booronderzoek en de daadwerkelijke archeologische waarnemingen nul bedraagt. Ook kan worden geconcludeerd dat de gehanteerde boormethodiek op zijn zachtst gezegd ronduit misleidend was, althans in dit soort omgevingen.

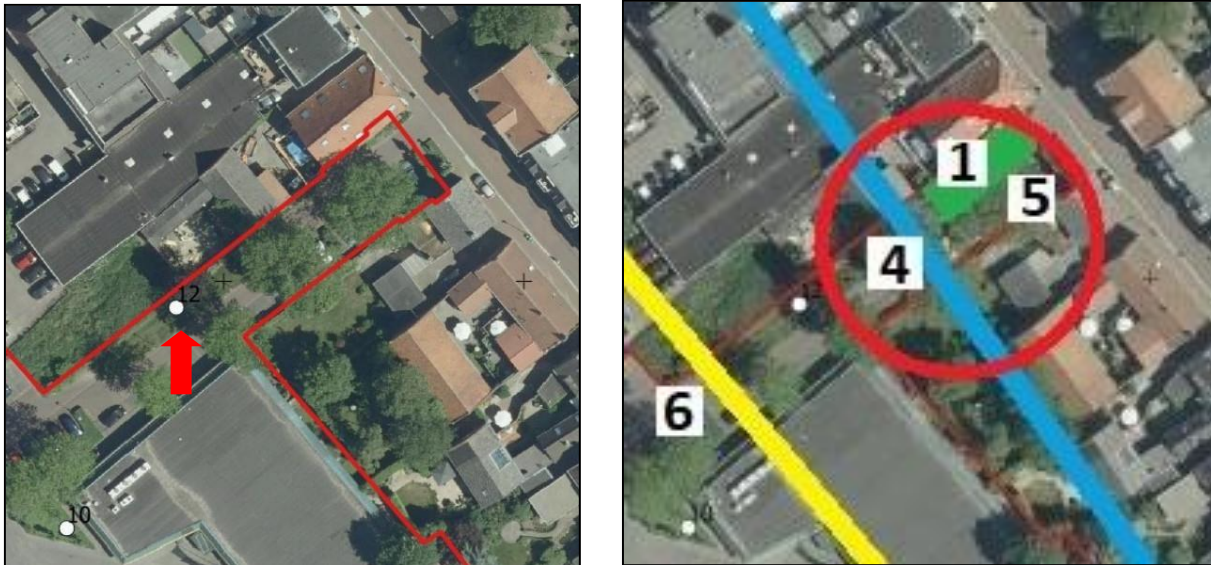

Fig. 28 en 29. Links midden het (enige) boorpunt van Ecoconsultancy (witte stip boven de rode pijl, met nr. 12) en rechts de vier op basis van bureau-onderzoek door STRABO aangetoonde archeologische fenomenen in hetzelfde gebied van de 'Dubbele Kapelanie'. De plaats van het boorpunt was dus niet significant en de dichtheid van boringen onvoldoende.

De noodgedwongen beperkingen van de waarnemingen en het feit dat de infrastructurele werkzaamheden al vergevorderd zo niet voltooid waren, hebben er toe geleid dat geen goed beeld gemaakt is kunnen worden van de aanwezigheid van *in situ* muurresten en al helemaal niet van andere c.q. oudere bodemsporen ter plekke. Dat de rioolaanleg uit 1991 zich echter niet op, maar enkele meters ten zuiden van, de locatie van de 'Dubbele Kapelanie' heeft voltrokken, geldt in elk geval als een hoopgevende indicatie dat er destijds weinig diepe verstoring van het bodemarchief heeft plaatsgevonden.

²⁰ Op basis van review-commentaar van dr. J. Verspay, Universiteit van Amsterdam, persoonlijke email-communicatie van 2 februari 2023.

8. Conclusies en samenvatting

Deze rapportage betreft het archeologisch en historisch onderzoek naar het voormalige 'Dubbele Kapelanie'-gebouw in de dorpskern van Nederweert op de plek waar de Burg. Hobusstraat uitmondt in de Kerkstraat (voorheen adres Kerkstraat 35). Het gebouw was een uit de zestiende eeuw daterende woning, vanaf het einde van die eeuw in gebruik als kapelanie. In 1971 werd deze door het gemeentebestuur van Nederweert afgebroken voor geplande nieuwbouw die uiteindelijk nooit gerealiseerd zou worden.

Signalen van verontruste buurtbewoners, vervolgens opgepakt door de vier lokale erfgoedorganisaties, waren in december 2022 de aanleiding tot het verrichten van visuele archeologische waarnemingen op de locatie Burg. Hobusstraat door STRABO. Op die plek waren in de voorafgaande dagen rioleringen, infiltratiebekken, kunststof krattenbakken en wegcunetten aangelegd. Het gebied was in 2018 in het archeologisch bestek van het project Centrumplan/Burg. Hobusstraat expliciet gespecificeerd als hoge archeologische verwachtingswaarden.

Archeologisch expertisecentrum STRABO stelde vast dat de door buurtbewoners en gealarmeerde erfgoedvrijwilligers met lekenogen geconstateerde zaken klopten, en dat er funderings- en oudheidkundige bodemsporen waren aangesneden. De werkzaamheden waren reeds te ver gevorderd om nog enigerlei zinvol wetenschappelijk verantwoord onderzoek mogelijk te maken. Het door machinaal graafwerk verstoorte terrein van de noordoost-tangent van de Burg. Hobusstraat had een oppervlakte van 13620m² waarvan ca. 1260m² relatief ondiep en 50m² met een diepte van ca. 1.50m beneden het huidige maaiveld.

Het bleef noodgedwongen bij enkele visuele waarnemingen en de registratie van objecten die *ex situ* gebracht waren waaronder restanten van recent vernielde dikke keldermuren en al eerder aangetroffen smeedijzeren trekankers van een gebouw uit 1788. Tevens werden in verticale profielen bodemverkleuringen aangetroffen als indicator van een goed-geconserveerde archeologisch relevante laag zoals van muurresten en van de flank van de bedding van de voormalige Weerterbeek die het terrein destijds haaks gekruist heeft. Al de aangetroffen objecten en indicatoren bevestigen de in 2018 gerapporteerde cultuurhistorische en archeologische verwachtingswaarden op deze locatie.

Getoetst aan de formele richtlijnen die de gemeente Nederweert voorschrijft bij de uitvoering van archeologische waarnemingen door derden, scoort het archeologisch onderzoek 'Dubbele Kapelanie' slechts 12 punten op de STRABO-schaal van 100.

Het valt vanuit wetenschappelijk en cultuurhistorisch perspectief zeer te betreuren dat deze locatie van de voormalige 'Dubbele Kapelanie'...

- zijnde onderdeel van een op grond van de Erfgoedwet beschermd gebied dat is geklasseerd als 'zone van hoge archeologische waarde',
- met zijn bijzonder grote lokale cultuurhistorische waarde vanwege de ondergrondse resten van een kerkelijk rijksmonumentaal kapelaniegebouw,
- met een tot in de late middeleeuwen terugvoerende bewoningsgeschiedenis,
- ondanks de nauwkeurig omschreven en vooraf op ambtelijk en bestuurlijk nivo gecommuniceerde en afgestemde archeologische verwachtingswaarden,
- die vooraf aan de projectontwikkeling tot op de meter nauwkeurig aangeduid en meegenomen waren in de bestekken en plannen,
- in een voor een dichtbebouwde dorpskern relatief goed toegankelijk terrein.

... desondanks niet archeologisch onderzocht noch professioneel begeleid is geworden en dat de nog aanwezige ondergrondse resten ongedocumenteerd verloren zijn gegaan, hetgeen te betreuren is.

9. Literatuur

E.M. de Boo van Uijen, *Bureau- en verkennend onderzoek Burgemeester Hobusstraat te Nederweert*. Econsultancy rapportnr. 6022.002 (Swalmen, 2018).

Alfons Bruekers, *Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert – Burg. Hobusstraat (2018)*. STRABO (Ospel, 2018).

Alfons Bruekers, Voor en achter, in: *Vizier op Nederweert, in stukjes en beetjes. Verhalen uit het verleden van Nederweert, Budschop, Eind, Ospel en Leveroy*, Stichting Geschiedschrijving Nederweert (Nederweert, 2022) p. 81.

Alfons Bruekers, *Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert Burg. Hobusstraat (2022)*, STRABO (Ospel, 2023).

Alfons Bruekers, *Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert – Kerkstraat 35 Dubbele Kapelanie (2022)*, STRABO (Ospel, 2023).

G. Groot, *Bestemmingsplan Centrumlocatie Burgemeester Hobusstraat Nederweert*. Bureau BRO, rapportnr. P00067 (Tegelen, 2019).

F.P. Kortlang, *Nota Archeologiebeleid gemeente Someren. Naar een implementatie van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in het gemeentelijke beleid (ArchAeO-Rapport 0912)*, bureau ArchAeO (Eindhoven 2011).

F.P. Kortlang en M. van der Weele, *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017 (verantwoordingsdocument, ArchAeO-rapport 17001)*, bureau ArchAeO (Eindhoven, 2017).

F.P. Kortlang en M. van der Weele, *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017 (verantwoordingsdocument, ArchAeO-rapport 17001), Bijlage 5 Implementatiedocumenten*, bureau ArchAeO (Eindhoven, 2017).

F.P. Kortlang, *Programma van eisen Nederweert-Centrumplan archeologische opgraving variant archeologische begeleiding*, bureau ArchAeO (Eindhoven, 2021).

Luc Pasteels, *Archeologische begeleiding in het plangebied Centrumplan te Nederweert*. Zuidnederlandse Archeologische Notities nr. 959, VUhs Archeologie (Amsterdam 2021).

TIJDMACHINE NEDERWEERT; database met georeferende bewoningsgeschiedenis van ca. 1500 woningen en boerderijen uit Nederweert in de periode 1550-1990, Stichting Geschiedschrijving Nederweert.

Bijlage

Beschouwing over de normstelling voor archeologisch onderzoek

In het archeologisch beleidsplan van de gemeente Nederweert is een normstelling opgenomen over de grenswaarden van diepte en oppervlakte van een versturende ingreep, als instrument om te bepalen om wel of geen onderzoek uit te voeren.²¹

In dit beleidsplan wordt het volgende gesteld:

Beleidsregel 5: Toetsing van de archeologische verwachtingswaarde en de aard van de bodemversturende ingrepen dient plaats te vinden op basis van het gehele plangebied en niet op basis van een bepaald onderdeel daarvan.

Indien op basis van de bodemversturende ingrepen archeologisch vooronderzoek nodig is, vindt dit plaats in het hele plangebied (bij voorkeur moet gedacht worden aan: bureau- en booronderzoek en proefsleuvenonderzoek). Soms kan de gemeente in een dergelijk geval bij de graafwerkzaamheden een archeologische monitoring of inspectie (laten) uitvoeren).

Dat er drempelwaardes zijn gedefinieerd in de vorm van een ondergrenzen-systematiek voor onderzoekplicht wordt gedreven door het besef dat bodemingrepen in archeologische en maatschappelijke zin onomkeerbaar zijn. Daarmee is de keuze om onderzoek te verrichten altijd een afweging van enerzijds de te verwachten kenniswinst (door te onderzoeken) en anderzijds de economische kosten ervan. Het oppervlaktecriterium is gebaseerd op de archeologische trefkans.

Voor een gebied met hoge archeologische verwachtingswaarde (WR-A4) geldt een formele vrijstellingsdrempel van 250m² en/of een diepte van 0,4m. Ontheffing geldt als één of beide drempels niet worden overschreden.

Waar het gaat om de diepte-ondergrens van 40 cm onder maaiveld: deze is vooral van belang voor de agrarische sector in het buitengebied, [omdat] regulier ploegen en onderhouden van akkers doorgaans minder diep reikt dan 30 cm.

Blijft de te verwachten bodemverstoring onder de ondergrens onderzoekplicht, dan wordt geen nader onderzoek vereist maar wordt het initiatief vrijgesteld van archeologisch onderzoek.

Essentieel in dit beleidskader zijn dus niet zozeer de normgetallen, maar de rationale daarachter. Die gaat zoals gezegd over een gezonde afweging tussen kenniswinst en economische kosten, en over het minimaliseren van de inspanning (=kosten) en het maximaliseren van de statistische trefkans op vondsten.

Het 250m²/0.40m-criterium is generiek en geldt voorafgaand aan de uitvoering van een project. Het slaat op grote oppervlakten maar kan en mag niet toegepast worden op willekeurig gekozen kleine schaal. Bovendien; het criterium beschrijft wat (wettelijk) móet, niet wat (beleidsmatig) wenselijk is.

---

²¹ F.P. Kortlang en M. van der Weele, *Nota update beleidskaart archeologie gemeenten Nederweert-Weert 2017 (verantwoordingsdocument, ArchAeO-rapport 17001)*, bureau ArchAeO (Eindhoven, 2017), p.23-25. Verder inhoudelijk toegelicht in: F.P. Kortlang, *Nota Archeologiebeleid gemeente Someren. Naar een implementatie van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in het gemeentelijke beleid (ArchAeO-Rapport 0912)*, bureau ArchAeO (Eindhoven 2011).

In een situatie van een lopend project, waarbij tijdens het werk archeologische waarden verwacht mogen worden en waarin de beschikking is over een deskundige en precieze voorspelling van locatie en archeologische waarde van specifieke objecten, zou daar dan beter opnieuw een afweging in gemaakt te worden in de geest van het criterium, dus strevend naar maximale informatiewaarde tegen minimale kosten. Nogmaals: dat is dan een afweging die niet gebaseerd is op wat móet, maar wat kán.

Niet vastgesteld is kunnen worden dat in de casus Centrumplan/Burg. Hobusstraat op basis van professioneel advies een dergelijke afweging gemaakt is.